

af de kendte nyere tyske historikere, de fleste »liberale imperialister«: Max Lenz, Hans Delbrück, Otto Hintze, Erich Marcks, Hermann Oncken, Friedr. Meinecke. Kun for den sidste medførte krigen 1914—18 en stærkt ændret åndelig indstilling, hvad der klart fandt udtryk i hans følgende forfatterskab. — Stykket »Versailles nach 35 Jahren« er en alsidig belysning af Versaillesfreden, et forsøg på at gøre ret og skel mod denne. Det sker bl. a. ved at sætte den i relation til Wien-kongressen og den skiftende bedømmelse, som denne fik i samtid og eftertid. I Tyskland var dommen over Versailles: »Versailles-diktatet« i samtiden som bekendt hård. Jeg mindes selv den forargelse og uvilje, som en forsigtig kritik af udtrykket »diktat« fra min side (var ikke freden 1864 et diktat?) fremkaldte hos Otto Hintze ved en samtale i 1927.

Dehio har, forekommer det mig, stor ære af sine nævnte afhandlinger, hvis fængslende, om end tragiske indhold også fremtræder i et smukt og klart sprog.

Holger Hjelholt.

I anledning af professor og statsarkivar i Zürich Anton Largiadèrs 65-års fødselsdag, der i Schweiz betyder afsked fra sit embede, har hans »venner, kolleger og elever« udsendt et meget smukt festskrift »*Archivalia et Historica. Arbeiten aus dem Gebiet der Geschichte und des Archivwesens*«. (1958. Verlag Berichthaus Zürich. 353 sider). Largiadèr vil være kendt af deltagere i historikernes internationale samarbejde, i hvis bureau han i adskillige år sad som kasserer. Han har skrevet et to binds værk »Geschichte von Stadt und Landschaft Zürich« (1945) og talrige afhandlinger om arkivvæsen og diplomlære. Som forsker og menneske er han samvittighedsfuld og tiltalende, hvorom festskriftet også tydeligt bærer vidne.

Festskriftets indhold er delt i tre grupper: »Archive im allgemeinen«, »Über schweizerische Archive« og »Auswertung der Archive«. 1. gruppe indeholder kun 2 afhandlinger. Professor Hans Nabholz har skrevet »Zur Frage der Wirtschafts- und Kulturarchive« og professor K. S. Bader om »Archiv und Rechtsgeschichte«. Begge stykker er af almindelig interesse for arkivmænd. I den sidste slås der og med grund til lyd for, at retshistorisk viden bør indgå i arkivarernes uddannelse. — De allerfleste afhandlinger i de to andre grupper vedrører specielle schweiziske emner, en enkelt dog italiensk historie: »Die grossen italienischen Quellenpublikationen des 18. und 19. Jahrhunderts und ihre Auswirkun-

gen auf das Risorgimento» og en anden tysk historie. Den sidste: »Die Voraussetzungen des geschichtlichen Verständnisses Bismarcks» skyldes professor Leonhard von Muralt, Zürich, og fremtræder som et defensorat for den store tyske statsmand. Afhandlingen (17 store sider) indeholder mange træffende og rigtige bemærkninger, men fyldestgørende forekommer defensoratet mig ikke.

Holger Hjelholt.

Den bog, som professor i historie i Berlin Carl Hinrichs har skrevet: *Ranke und die Geschichtstheologie der Goethezeit* (1954. 254 sider. »Musterschmidt« Wissenschaftlicher Verlag, Göttingen), udgør et bidrag til forståelse af Leopold von Rankes historieopfattelse. Bogen er delt i tre afsnit, hvoraf det første — og største — har titlen »Prometheus als geschichtstheologisches Symbol der Goethezeit« og udførligt omhandler Goethetidens historieteologi. Goethetiden er for Hinrichs såvel Sturm und Drang som den klassiske og romantiske digtnings tid. Den »historieteologiske« grundtanke, som Prometheussymbolet illustrerer, er den (se f. eks. s. 99 f.), at menneskeheden har et guddommeligt udspring, imidlertid har været udsat for et fald, men atter stræber tilbage til enhed med det guddommelige. Hinrichs gennemgår i dette 1. afsnit anvendelsen af Prometheusmotivet hos Goethe, Herder, Fichte, Goerres, Fr. Schlegel, Schelling og ned til Hegel. Den sidstes historieopfattelse skiller sig iøvrigt stærkt fra de foregåendes, idet Hegel helt forlægger »det absolutte« fra begyndelsen til slutningen; hans opfattelse er panteistisk, ikke panenteistisk. Hinrichs kommer ved sin gennemgang gentagne steder ind på nyplatonismens indflydelse på udformningen af de pågældende systemer, ligesom han i de senere afsnit betoner nyplatonismens betydning for Rankes historieopfattelse.

1. afsnit udgør nok i højere grad en selvstændig undersøgelse end den absolut nødvendige baggrund for bogens hovedemne, der behandles i de to følgende afsnit: »Die Genesis der universalhistorischen Anschauung Rankes« og »Rankes Theologie der Weltgeschichte«. Hvad der fængsler læseren i disse afsnit, er først og fremmest de mange direkte Rankecitater, enten disse stammer fra hans brevveksling i de unge år med broderen eller fra hans senere så vidtspændende produktion. Da der i denne ikke findes noget ligefrem historiefilosofisk værk, bygger skildringen af hans historiefilosofi på citater forskellige steder fra. Navnlig to udtalelser af ham har i denne forbindelse betydning. Den ene findes i